

BİR MONOGRAFİYE SİĞMAYAN HAYAT

— METİN ÖNAL MENGÜŞOĞLU —

Dostlarım, beni yakından tanıyanlar Elaziz'de dünyaya geldiğimi, ortaokul ve liseyi Malatya'da okuduğumu, üniversite hayatımın İstanbul'da geçtiğini bilirler.¹ Malatyalı yıllarımda, lisedeyken Sezai Karakoç'tan önce bizzat Necip Fazıl üstatla tanışmış, onu sahnede takdim etmiştim. Bu beni Türkiye'deki Müslüman damarla fiili anlamda temasa geçiren ilk adımdı. Tabii *Büyük Doğu*'yu heyecanla daha lisedeyken okumaya başlamış, Harput dolayısıyla da şiire, türküye meraklı ve yatkın birisiydim. Bu sebeple şiir severliğim yönüyle de üstat Necip Fazıl'ın şiirlerini taklit ederek şiire de yönelmiştim, ama günün birinde ismini *Yeni İstiklal*'de gördüğüm Sezai Karakoç'un şiir kitaplarının üçüncüsü olan ve içinde kırk şiir bulunan *Hızır Kırk Saat*'i (1967) yutarcasına okuyacağımı bilmiyordum elbette. Meseleye epik açıdan bakan bir uzun çağın destanı olan bu eserinden önce yayımlanan ancak sanat çevrelerinde hak ettiği ilgiyi göremeyen *Körfez* ve *Şahdamar* adlı şiir kitaplarına sahaflarda rastladığımda âdeta dünyam değişmişti.

Sezai Karakoç'un Diyarbakirli olduğunu öğrenince de müthiş heyecanlanmışım. Çünkü kısmen Diyarbakirliyim ben. İlk mektebi orada okumanın ötesinde tüm çocukluk anılarım Maden ve Diyarbakir'e aittir. Ergani, Maden ve Diyarbakir arasında bir ilçe. Ergani'ye gidiyorduk, Zülküfül Tepesi'ne çıkıyorduk. *Hızır Kırk Saat*'i okurken, orada bu tepeden söz edildiğini görünce tarifsiz duygular uyanmıştı içimde. Zaten şiirden hoşlanan ama aynı zamanda toprağını, şehirleri ve ikamet ettiğim yerleri seven birisiydim. Neden bilmiyorum ama bende şiir sevgisiyle birlikte şehir sevgisi de oluştu. Elaziz'i, Maden'i, Diyarbakir'i seviyordum, sonraki yıllarda Malatya, İstanbul ve Bursa muhabbeti de teşekkür etti. Tabii seyahat ettiğim başka şehirlerin sevgisi...

Dolayısıyla Sezai Karakoç denilince hemen Ergani ve Diyarbakir'i hatırlarım. Oradaki anılarım, çocukluğum gelir hatırıma. Çocukluğumu geçirdiğim Kürt Mence teyzenin evini asla unutamam. Onun oğullarıyla yaşadıklarından hatırladıklarım ise bambaşka duygular uyandırır bende. Bütün bunların Karakoç tarafından da yaşandığını ve şiire aksettirildiğini gördükçe sanki o şiirleri kendim yazmışçasına mutlu oluyorum. Dolayısıyla Karakoç, Ergani, Diyarbakir anıldığında kalbim titriyor, böyle bir sevgi var içimde. Sonra onunla tanışınca benzer duyguların onda da olduğunu bazı konuşma-

1 Bu metin, yazarın Sezai Karakoç'un vefatının akabinde yaptığı bir konuşmadan ve Hayrullah Türker'in kendisiyle eserlerini merkeze alarak yaptığı ve müstakil bir kitap olarak yayımlanacak olan kapsamlı söyleşinin *Felsefe Sıfır Din Bir'di* (Okur Kitaplığı, İstanbul, 2017) kitabı üzerine olan kısımdan hareketle oluşturulmuştur. (*Umran*)

larımızda hissettim. O Diyarbekir'i, Ergani'yi, Anadolu'yu, toprağı anlatırken sanki o değil de ben anlatıyordum, ben konuşuyordum. Böyle bir benzerlik, yakınlık, ünsiyet vardı aramızda. Buradan hareketle şunu söyleyebilirim: Onun dünya görüşü, eserlerine yansıyan yüzüdür. Bağlı olduğu kültürel çevre ve aile, hatıralar, din ve gelenekler onun şiir görüşünü önemli ölçüde etkilemiştir.

SEZAI AĞABEY

Kısa bir süre sonra daha o yıllarda bir Sezai Karakoç tilmizi olacağım düşüncesiyle hep İstanbul'a gitmeyi intizar ettim. Nihayet 1960'ların sonuna doğru İstanbul'a vardığımda yakın hemşerim ve dostlarım Ebubekir Eroğlu, Ahmet Yücel'le birlikte hukuk fakültesinde okuyorduk. Karakoç otuzlu yaşlarda, bizler de yirmilerinde üç delikanlı olarak Nuruosmaniye Caddesi Atasaray Han'ın beşinci katındaki *Diriliş* yazıhanesine devam etmeye başlamıştık.

Benim Mehmet Âkif gibi bir üstadım vardı. Fakat onu sadece eserlerinden tanıdım. Benim yine önceden Mehmet Said Çekmegil üstadım vardı. Onunla temasımızda ise duygu boyutu hemen hiç olmamıştı. Tamamen düşünce boyutunda beraberlikler yaşamıştık, neredeyse duygular iptal edilmişti. Benim yine Necip Fazıl üstadım vardı, onunla temasım fiziki anlamda epeyce mesafeli ve salt estetik boyuta münhasırdı. Fakat Sezai Karakoç'la tanışınca bütün bu boyutların hepsinde ona kendimi yakın hissettim. Onun için hep derim ki Karakoç Âkif'ten sonra, Kur'ân diyen ve bu yönüyle benimsediğim bir şairdir. Duygu, düşünce, estetik bakış, Kur'ân ifadeleri beni çok etkiledi Karakoç'ta. Bir de, tabii, yerlilik, aidiyet ve mensubiyet hissine karşı olumsuz bir tavır takınmamak...

İnsanlar annelerinden utanırlar bazen. Çok şahit oldum. Anneleri köylü, okuma yazma bilmiyor, Türkçeyi düzgün konuşamıyor diye annelerinden utanıyorlardı. Sorduğunuz zaman nereli olduğunu, köylülüklerini ve köylerinin adını söyleyemezlerdi. Çünkü küçük şehirlerden, köylerden, kasabalardan büyükşehirlere taşınmış bizler taşralı hâleti ruhiyesi ile bir aşağılık duygusunu (ister istemez acemi gençlik ve de ergenlik ruhuyla) taşıyorduk. Aslında ben açıkçası taşralılığımın her zaman mem-

Sezai Karakoç'un *Hızır*la *Kırk Saat* kitabını ele alanlar içindeki birtakım menkıbelere takılır kalırlar. Karakoç evet, menkıbelerden, masallardan, efsanelerden istifade etti, ama *Hızır*la *Kırk Saat*'le ve *Taha'nın Kitabı*'yla medeniyeti sahiplenen tüm kesimleri Kur'ân'a davet etti.

nundum. Bunları yazıyordum da. Ne annemden ne dedemden ne doğduğum şehirden ne muntıkamdan ne toprağımdan ne de toprağımanın çoraklığından, verimsizliğinden, memleketimin yoksulluğundan utandım. Sezai Karakoç da öyle biriydi. Hiç utanmadı Erganililiğinden, Anadoluğundan. Eserlerinde, özellikle de şiirlerinde sürekli bunu söyledi. "Yıldızlarının yere yakınlığından fazlalaşmış akıl hastaları" doğuyu anlatır. Diyarbekir, Zülküfül Tepesi, gülan ayı vs. onun eserlerinde sıklıkla çıkar karşımıza.

Sezai Karakoç'u daha önceden şiirlerinden biliyordum, ama yüz yüze tanıyınca, onun taşralı damarıyla kendi taşralı damarım arasındaki alakanın da benim bakımından değerini bilmem lazım geldiğini düşündüğüm için biraz daha kendime yakın bulmuştum. Şimdi onun otuzlu, bizim yirmili yaşlarda olduğumuz yıllar aynı zamanda ona ağabey dediğimiz yıllardır. Dolayısıyla benim için, benim neslim için veya 68 kuşağı olanlar için Sezai Karakoç bir ağabeydi. Daha sonraki yıllarda üstat diye çağrılmaya başlandı, ama benim neslim ona ağabey diyebilirdi. Karakoç üstat da bunu kaldırıyordu. Karakoç'un yıldızı Türkiye'nin bazı muhafazakâr çevreleriyle çok fazla barışık olmadığı için kendisi başlangıçta mizaç ve karakter olarak yalnızlığı, kenara çekilmeyi seçmiş birisiydi. Onlardan endişelendiği için de kenarı seçti ve hiçbirisine muhtaç olmamak üzere tek başına bir hayat yaşamaya başladı.

Bir gün dergi yazıhanesine adamın biri geldi. Selam verdi mi vermedi mi bilmiyorum. Yazıhanede de duvarın dibinde böyle sırayla kitaplar var. Koyacak raf yok, üst üste duruyorlar. Aynı

ayrı kitaplar, *İslâmın Dirilişi*, şiir kitapları var yan yana. Adam içeri girer girmez “Şu kitaptan bana elli tane ver!” dedi. Ben de elli tane saydım, geniş saman kâğıdına sardım, paket yapıp vereceğim. Kitapları yere koydum. Sezai ağabey oturduğu yerden yavaş yavaş kalktı, yanıma geldi, hiç adama bakmadan “Ne yapıyorsun?” diye sordu bana. “Arkadaş elli kitap istedi onları paketliyorum.” dedim. “Satmıyoruz!” dedi. Ben tabii kıpkırmızı oldum. Adama döndüm, “Satmıyoruz!” diye tekrarladım. Adam savuştu gitti. Sezai ağabey biraz uzaklaştı, yerine oturdu, on on beş dakika sustu. Çok uzun boylu susardı bazen. Muhteşem susuşları vardı. O şimdi susuyor, ben susuyorum. Cevap bekliyorum. Kitapları yerine diziyorum bir yandan da. Kıpkırmızı olmuşum. “İçeri nasıl girdiğini gördün mü?” dedi. “Karpuz, domates alır gibisinden ‘Bana elli tane ver.’ dedi. Sen de elli adet paketleyip verecektin. Bu adam elli kitap alacak, götürüp bedava dağıtacak. Sağda solda ‘Ben Sezai’ye yardım ediyorum.’ diyecek. Onlara bunu söyletmem.” diyerek bu bahsi kapattı ardından biraz para verdi, “Git şimdi üç simit al, dedi. Çay da söyle. Biz de öğle yemeğimizi yiyelim.” İşte yaşadığı hayat buydu.

Sezai Karakoç’la ilgili olarak *Felsefe Sıfır Din Bir’di* adını taşıyan bir kitap kaleme aldım. Karakoç Batılılaşma dönemi Türk şiirinin poetik değerler bakımından ulaştığı bir başarı aşaması kabul edilen İkinci Yeni akımı içinde değerlendirilebilir. Ama onun Cemal Süreya, Turgut Uyar, Edip Cansever gibi şiirimizi yenileyen şairlerle ortak yanları bulunsa da kendine bu akımın dışında farklı bir yer ayıran özellikleri fazladır. Kimi zaman akımın içinde kimi zaman dışında değerlendirilmesinin sebebi ise adı anılan şairler arasında tek Müslüman taşralı olmasıdır. Karakoç’un 1964 yılında verdiği bir röportajda, “Ses ve biçim, motifler ve imajlarda, başlangıçta çok yakın olduğumuz şair arkadaşlardan, gittikçe, o biçimi dolduran ve o sesi fırlatan varoluşu idrak farkı yüzünden ayrılıyorum.” Demesini, devamında da “Kişilik farkından.” diye eklemesini hatırlamalıyız burada. Nitekim adını andığımız şairlerin hiçbiri İslâmî bir tavır, tarz, tutum içinde değildir, sadece Karakoç İslâm bayraktarlığını yapmıştır. Bu çok mümtaz bir tutum ve duruştur.

Felsefe Sıfır Din Bir’di eserim biyografi türü olarak yayımlandı ama aslında ben onun monografi

hüviyetinde olduğunun farkındayım. Karakoç’la hatıralar ve beraberliklerle birlikte onun düşüncesine yaklaşmaya çalıştım. Onunla yaşadıklarımızın hangi boyutta olduğunu düşündükçe daima yeni boyutlar açılıyor. Bir monografiye sığmayan, sığmayacak bir yanı var onun. Her ne kadar *Diriliş* dergisinde herhangi bir şiir veya yazı yayınlamasam bile Karakoç’la, Sezai ağabeyle aynı toprağın insanı olmanın bakımından çok sıcak dostluğum, ağabey-kardeş münasebetim vardı. Yalnızca *Diriliş* yazıhanesinde değil, onun Marmara Lokali’nde yaptığı sohbetlere de gider katılır, onların konuştuklarını masanın yanında biz de birkaç arkadaş oturur dinlerdik.

Sezai ağabeyin bu lokaldeki sohbet halkasında bulunan iki simanın ikisi de yayıncıydı. Biri *İslâm Düşüncesi* adıyla dergi çıkaran, Çağaloğlu Yayınları sahibi münevver Müslüman İhsan Babalı. Diğeri de Yağmur Yayınlarının sahibi İsmail Dayı’dır. Ki Sezai Karakoç’un kendi kurduğu yayınevi dışında bir iki eserini yayımlayan yayınevlerinden ilkidir onun yayınevi, *Sesler* kitabını neşretmiştir. Sezai Karakoç çoğu insanla geçinemezdi. Özellikle bizim muhafazakâr çevreyle başı hoş değildi. Hele hele politik hareket edenlerle, hesabî davrananlarla başı hiç hoş değildi. Çok ender dostu vardı Sezai Karakoç’un. İşte bu iki isim onun dostlarındandı. Bir de merhum Nihat Armağan’ı sayabilirim, Fikir Yayınları’nın sahibi. Karakoç’un minnetle, sevgi ile hatırladığı bu üç isim dışında başka isim var mıydı, şimdi hatırıma gelmiyor. Diğerlerine karşı bir mesafesi vardı. Mesafesiz, ivazsız garazsız denilecek biçimde kendileriyle münasebette, muhabbette olduğu benim tespit edebildiğim en yakın üç isimdir bunlar. O tarihlerde basın yayın ile uğraşan Müslümanların çoğu hesap adamı idi, ne yazık ki. İslâm adını kullanarak belli bir çıkarı hedefliyordu çoğu. O bakımdan onlarla başı hoş değildi. Seziyordu onların çıkarlıklarını besbelli.

SEKİZİNCİ OĞUL

Aslında “Sanat tutumum genel dünya görüşümün bir bölümünden başka bir şey değildir.” diyen Sezai Karakoç’un kişiliğinin, düşüncelerinin ve dünya görüşünün nasıl oluştuğunu 1980’lerin sonundan itibaren *Diriliş*’te yayımlandığı hatıralarından biliyoruz. Tek partili yıllardan çok partili döneme, 1960’lardan ve 1970’li

yıllara uzanan bir seyir var hatıralarında. Diyebilirim ki Karakoç 1960'lardan itibaren yazdıklarıyla bu yüzyıla ışık tutmuş bir mütefekkindir. O anlamda bugün Karakoç'un bize 1970'li yıllarda yaptığı siyasi, sosyal rehberliğin ne kadar isabetli/değerli olduğunu görüyorum. Bu yönüyle o yalnızca bir şair değil, düşüncelerini dizeler hâlinde yayımlayan bir mütefekkindir. Tabii hatırat kabilinden şunu söyleyebilirim: Kendisi yaşarken yayımlanan kitabımda "Sekizinci Oğlu İntizar Ediyorum" başlıklı bir bölüm kaleme almıştım. Kişisel kanaatim Doğu'nun yedinci oğlu da kaybetmiştir ve anaların sekizinci bir oğlu doğurması intizar edilmektedir. Karakoç üstat hayattayken bunu söylemedim, "Masal" şiiriyle ilgili yaygın kanaatin aksine Doğu'nun sekizinci oğlu neden Sezai Karakoç olmasın, diye düşünüyorum. Çıkarımlarıma göre Doğu'nun sekizinci oğlu bizzat Sezai Karakoç'tu, ama o yaşarken bunu söylersem onu incitirim diye endişe ettiğimden "Doğu'nun sekizinci oğlu Sezai Karakoç'tur!" diyemedim. Bugün artık o aramızda yok, rahmeti rahmana kavuştu, bunu rahatlıkla söyleyebilirim.

Sekizinci oğul Sezai Karakoç'tu, o bu oğulların hiçbirine benzemedi, dehşetli bir mücadele verdi. Ne alkole alıştı, ne sarışın kadınlara. Dahası ne akademi, ne para pul peşinde oldu. Ne de evinin önüne bir mezar gibi kuyu kazıp orada kayboldu. Her ne kadar sokakta ve sahada yapmasa da bunu; arka planda, eseriyle olağanüstü denecek birtakım ürünlerle perçinledi. Sezai Karakoç kitabımdan sonraki eserlerimde, yazılarımda, konuşmalarımda, sohbetlerimde hep "Doğu'nun sekizinci oğlu Sezai Karakoç'tur!" diyorum. Sekizinci oğulun çok ciddi başarılar elde ettiğini, çok ciddi ufuklar açtığını söylüyorum. Mesela şu sözünü çok önemsiyorum: "İslâm dünyası Batı romantizmi dönemini tamamlamıştır. Artık Batı kritiği dönemi başlamıştır." Başka bir ifadeyle Batı romantizmi yaşadı İslâm dünyası, son üç yüz yılında Batı'ya öykünme. Bunu sadece Cumhuriyet'le izah edemeyiz. Osmanlı'nın da son üç yüz yılında ne yazık ki Batı romantizmi vardı, bir Batı özentisi vardı.

Doğrusu dokuzuncu ve onuncu oğulları olarak sıra geride kalanlarda diye düşünüyorum. Ben biraz ümit aşılacak için, sekizinci, dokuzuncu, onuncu oğulların kolları sıvamaları ümidiyle böyle bir yoruma müracaat ediyorum açıkçası.

Oğulların sonuncusu olmamalı yedincisi. Sekizinci, dokuzuncu oğul bayrak taşımayı üstlenmeli ve artık savunmacı dili bırakarak taarruza geçmeli. Yedinci oğulun düştüğü kuyudan, Aliya İzzetbegoviç'in benzetmesiyle yedi yüzyıldan bu yana yattığı mağaradan çıkılmalı. Yusuf çıktı o kuyudan. O direnişin her şeye rağmen yine aktif değil, pasif direniş olduğunu; oysa bizlerin pasif iyi değil, aktif iyi olmamız lazım geldiğini düşündüğüm için ısrarla bunu gelecek kuşaklara anlatmaya çalışıyorum. Yedinci oğulun tutumu yine bir pasif iyilikten başkası değil ki.

MEDENİYETİN SAHİCİ SAVUNUCUSU

Hiç tereddüt etmeden diyebilirim ki Sezai Karakoç medeniyetin sahici savunucusu olarak ömrü hayatı boyunca onun mücadelesini verdi ve bizi yetiştirdi. Vaktiyle bir dostum şöyle bir şey söylemişti bizim nesil için, "Ben 68 kuşağıyım. Bizim nesil nasıl Müslüman oldu sorusunun cevabı Mehmet Âkif'te, Necip Fazıl'da ve Sezai Karakoç'tadır." Elbette Sezai ağabeyin katılmadığım kanaatlerini meşrulaştırarak hâlim yok. Hiç kimsenin katılmadığım kanaatlerini meşrulaştırma görevim yok. Katılmadığım kanaatleri var farklı konularda. Ama Türkiye'nin son yüzyılında İslâmcılık/Müslümanlık; Mehmet Âkif, Necip Fazıl ve Sezai Karakoç ihmal edilerek, onlar görmezden gelinerek anlatılmaz. Hakikaten bizler İslâmî ilimler okuyarak Müslüman olmadık. Evet, Anadolu'dan gelen dinî ve millî hamiyeti, nefsi hamiyetinin önünde insanların çocuklarıydık, ama onun bahsettiği o şuura bu şairlerin izinden giderek geldik. Nasıl Müslümanlar Türkiye'de şairleri izleyerek şuurlu hâle geldilerse, Marksistler de genelde öyleydi. Başka bir ifadeyle uzun yıllar ne Marx'ı ne Engels'i okumadılar. Lenin'i, Rosa Luxemburg'u, Troçki'yi, Gramsci'yi de... Nâzım Hikmet ve Ahmet Arif başta olmak üzere şairleri okudular. Şimdi bu anlamda bizim toplu-

mun ta geçmişimizden beri üzerinde şairlerin muazzam bir gölgesi var. Zira şairler toplumun sözcüleri ve tercümanıydılar. Artık rahatlıkla söyleyebilirim, o anaların sekizinci oğluydu Sezai Karakoç ve o kaybetmedi, o kazandı.

Tekrar medeniyete gelirsek aslında medeniyet denildiğinde fen, teknoloji ve bayındırlık anlaşılmalıdır. Vurgulamak isterim ki yanlış bura da toplumun hatta aydınların ve entelektüellerin de. Şimdi Batı toplumları fen ve teknolojiye hâkimiyeti, hükümlerini bizden aldılar. “Biz” dediğim toplum 11. yüzyılda Semerkant’ta dünyanın ilk rasathanesini kurmuştur. Gelgelelim 20. yüzyılda Mehmet Âkif Abdurresid İbrahim’i Semerkant’a gönderiyor. Müslümanlar akşam namazını kıldıktan sonra sokağa dağılıyorlar. Ellere birer teneke, birer darbuka alıyor, dambur dambur teneke çalıyorlar. Abdurresid İbrahim soruyor: “Ne yapıyorsunuz?” Müslümanlar diyorlar ki: “Görmüyor musun, ay tutulmuş!” “Güzel de bu teneke çalmanın âlemi ne” “Arasına şeytan girmiş, onu kovuyoruz!” diyorlar. 11. yüzyılda dünyanın ilk rasathanesini kuran Müslüman milletin çocukları 20. yüzyılda arasına şeytan girmiş dememeli, bunu fark etmiştir.

Tüm bunları nazarı itibara alarak Sezai Karakoç’la alakalı ne söylesek hep eksik kalır. O bakımdan fen ve teknolojiye ileri gitmek tek başına medenilik sayılamaz. İktisadi kalkınmışlık bakımından Batılılar bugün Doğu toplumlarından daha ileri, ama bu fende, teknolojiye ve bayındırlıktadır. Medeniyet dediğiniz kelime din köküyle akrabadır, borç demektir medeniyet, medeniyet dediğin dinle müşterektir. Bu din *ed-dindir*, başka bir ifadeyle hak dindir, o bakımdan yani illa bir isim takacaksanız medeniyet de diyebilirsiniz, uygarlık da diyebilirsiniz ama doğru olmaz. Kelimelerimizi doğru kullanmazsak, kelimelerimize sahip çıkmazsak başkaları elimizden alır. Mesela, milliyetçilik kelimesini elimizden ırkçılar aldılar. Hâlbuki biz milliyetçiyiz, bütün Müslümanlar İslâm milliyetçisidir. Bunu sonraki satırlarda daha detaylı anlatacağımız üzere Mehmet Âkif de söyledi, Sezai Karakoç da dile getirdi, biz İslâm milliyetçisiyiz. Milliyetçilik bizim kelimeyiz, ama kaptırdık. Geri alalım, dolayısıyla medeniyeti de. Bayındırlık, fen ve teknolojiye ileri gitmiş olmak asla medeniyet değildir.

Elbette bizim dışımızdaki toplumların da hayat tarzı bağlamında kültürü, folkloru, fen ve teknolojiye gelişmişlikleri, bayındırlıkları söz konusudur. Medeniyet bu değil, medeniyetin kökünde mutlaka, ama mutlaka maruf ve makul olan bulunmalıdır. Medeniyetin negatifi yoktur, onun zıddı vardır, o da vahşettir, barbarlıktır. Dolayısıyla negatifi olmayan bir kavramın kötüsü olmaz, kötü medeniyet olmaz. Bu sebeple “Batı medeniyeti kötü, İslâm medeniyeti iyi” türünden değerlendirmeler doğru değildir. Altını çizerek belirtmek isterim ki bir şey kötüyse ona medeniyet diyemeyiz. “Medeniyetler çatışması” diye uydurma bir fikir attı Amerikalı bir düşünür, hâlâ onun içinden çıkamıyor meseleyi tahlil edenler. Oysa medeniyetle, medeniyet değil, vahşet çarpışır, artık kim galip gelirse... Zaman zaman vahşet, barbarlık, hatta zaman zaman değil, tarihin birçok diliminde barbarlık ve vahşet medeniyeti yenmiştir. Çünkü medeniyetin kuvvet damarı zayıftır fakat ahlak damarı güçlüdür. Medeniyetin erdem damarı, estetik damarı güçlüdür. Bugün Amerika asla medeni değildir, bunu kimse bana kabul ettiremez, ama bizden daha bayındırdır, fen ve teknolojiye bizden biraz daha ileridir.

YENİ BAŞLAYAN DÖNEMİN İLK SAVAŞÇISI

Şayet Sezai Karakoç’un medeniyet tasavvurunu ele alacaksak, başlangıçta mutlaka şuna değinmemiz lazım: O diyordu ki “Mehmet Âkif biten bir dönemin son savaşçısıydı. Bizler de başlayan bir dönemin ilk savaşçısıyız.” Başka bir deyişle Âkif bir Osmanlı memuruydu, bürokratyı ve çöküşteki Osmanlı’nın son savaşçısıydı. Hâliyle başlayan bir dönemin ilk savaşçısı olarak Karakoç kendini sadece Anadolu coğrafyasına kilitlemeksizin bütün Osmanlı hinterlandıyla birlikte İslâm coğrafyasıyla temasa geçmenin de ilk adımı olması itibarıyla İslâm’ın “*vel bâ’su ba’del mev*” mottosu üzerinden kendisine *diriliş* kavramını seçti. Hem dergisinin hem yayınevini hem de sonradan siyasi fikirlerini özgür biçimde yansıtabilsin diye kurduğu partisinin ismi oldu *diriliş*. Zira bu kavram simgesel anlamda yeniden doğuşu, büyümeyi, yayılmayı, sevmeyi, özü ve ateşi içerir.

Birileri Sezai Karakoç’un partisini diğer partilerle mukayese ederler. Elbette bir siyasal parti bu anlamda her türden mukayeseye açıktır, ama

Karakoç'un partisini diğer partilerle karşılaştıranlar seçim yarışına giren bir parti olarak değil, bizzat üstadın siyasal fikirlerini özgür biçimde savunabileceği bir şemsiye olarak görmek durumundadırlar. Bunun ötesinde bir hesap ve hedef yoktu Yüce Diriliş Partisi'nde. Karakoç kendinin özgün bir fikriyatının olduğunu, diğer siyasi partilerle temasının bulunmadığını göstermek için partiyi kurdu. Bunu Türkiye'ye, dünyaya, herkese; solculara, sağcılara, muhafazakârlara ilan etti. Bunları Karakoç'la tanışıklığım, ona dair okumalarım dolayısıyla söylüyorum. Yoksa basının, toplumun kenarında duran Karakoç'un toplumun akın akın arkasından gitmeyeceğini bilmediği düşünülebilir mi? Bu arada söylediği gibi olsaydı devam ederdi, ama olma imkân ve zemininin bulunmadığını kendisi de biliyordu. "Nasıl bir hedef gözeten parti kurulmalıdır bu memlekette görün ey Müslümanlar!" demek için parti kurmayı seçmişti.

Diriliş yahut "*vel bâ'su ba'del mevt*" İslâm dünyasının bir kısmında *nahda* olarak terennüm edildi. Belki şu sorulabilir: İslâm dünyasında bir mevt hâli mi vardı ki dirilişe ihtiyaç vardı? Herhâlde bunu çekinmeden kabul ederiz. 1967 yılında yazdığı *İslâm'ın Dirilişi* kitabı polis marifetiyle toplatılmış ve mahkemeye verilmişti Karakoç. Neydi bu kitabın tedris ettiği, verdiği ders? Şimdi medeniyeti ele alırken buna da değineceğiz.

MEDENİYET TEKTİR

Açıkça söylemek gerekirse Sezai Karakoç'la ilgili kanaatlerimi sadece kitapları ve metinleri odaklı okumalar üzerinden değil, kendisiyle yaptığımız hususi sohbetlerden de hareketle geliştirdiğim için bazı okurlar iddialarımın kaynağını kitaplarında ararlarsa net olarak bulamayabilirler. Ama iyi biliyorum ki kendisini anlattığım kitabımda da yazdım, Karakoç medeniyet dediği zaman negatifi olmayan bir kavramdan söz ediyordu.

Sezai Karakoç medeniyetten bahsettiğinde medeniyetin tek olduğuna değiniyordu. Eserlerinde "İslâm medeniyeti" gibi gündelik dildekini andıran tamlamalar görenler şaşırmasınlar bu iddiama. Şahsen onunla aynı kanaati paylaşarak tekrar altını çiziyorum ki zaten medeniyet tektir, negatifi yoktur. Başka bir ifadeyle şunu söyleyebiliriz kötü medeniyet olmaz fakat me-

deniyet kaybını gündeme getirebiliriz. Sözcüleri ahlak kavramını aldığımız zaman iyi ahlak ve kötü ahlak vardır, ama medeniyetin kötüsü yoktur. Dolayısıyla Karakoç'a göre yeryüzünde beşer fitratını bozmamış, vicdanının üzerine örtmemiş adil ve insafı, etik ve estetiği gözeten, bütün insanlığın ortak güzellik birikimi müşterek medeniyet havuzuna akar. "Hikmet müminin yitiğidir, nerede bulursa alır." sözü mucibince davranır ve medeniyetin bütün yeryüzü insanlığının birikimi olarak değerlendirilmesi lazım geldiğini düşünür.

Sezai Karakoç'a göre medeniyet tek idi ve yeryüzünde bütün insanlığın ortak aklının, maşerî vicdanının ürettiği etik ve estetik bütün değerler o tek havuza akıyordu. Bu sebeple dünyada barbarlar ve vahşilerle medenilerin savaşı söz konusudur. Bu sadece Müslümanlar medenidir demek anlamına gelmez. Yeryüzünde Kızılderi bilgeler gibi fitratını bozmamış öyle unutulmuş insan kitleleri vardır ki psikiyatr Carl Gustav Jung'a bile ders vermişlerdir. O bakımdan onların bütün birikimi İslâm'ı seçmeseler bile ürettikleri değerler aynı medeniyet havuzunda toplanır.

İşte her şeyden evvel Sezai Karakoç'un medeniyete bakışının buradan hareketle şekillendiğinin ayırdına varılmalıdır. Hiç şüphesiz tefekkür eden, zikreden, vicdanının, fitratının üzerini asla örtmemiş bütün insanlık kitlesi bu medeniyet havuzundan istifade edeceklerdir. Diğer insanlar bu medenilere karşı vahşi ve barbarca mücadelelerini sürdüreceklerdir tıpkı bugün olduğu gibi... Yeryüzünde medeniyetin ilk adımını atanlar Allah'ın nebileridir, resulleridir. Onlar yeryüzünde medeniyetin ilk tohumunu atanlardır. Böyle olunca mağlubiyet psikolojisini yaşayan bir toplumda doğan Sezai Karakoç'un, "Yiğit düştüğü yerden kalkar!" anlayışını benimseyerek "Âkif biten dönemin, biz başlayan dönemin savaşçılarıyız!" demesi gayet yerindedir. Madem savaşçıyız, o hâlde kime karşıydı bu savaş? Mesela Batı ve Doğu olmak üzere iki medeniyet varsa Sezai Karakoç Batı medeniyetine karşı mı savaş açıyordu? Karakoç'un açtığı savaş eğer başında Batı sıfatı varsa, bu onun vahşetine ve barbarlığına idi. Nitekim *İslâm'ın Dirilişi* kitabında olsun başka eserlerde olsun -ki bu sözlerini başlangıçta yirmili yaşlardaki bizlere söyledi- bunları yazdı.

Sezai Karakoç'un medeniyet perspektifi Kur'ân merkezliydi. Ama medeniyete 'İslâm medeniyeti' demeye gerek yoktu. Zaten medeniyet Hz. Âdem'le birlikte son Allah elçisine kadar onlar tarafından yeryüzüne gönderilmiş bütün etik, estetik, hayırlı, güzel işlerin biriktiği bir havuzdur.

Muhteşem bir tespiti vardır, der ki: “Müslüman şuurlaş, öyle şuurlaş ki dıştan gelen bir yıkış planının daha ilk maddesi açıklanmadan sen son maddesini söyleyeceksin!” Bizim nesli, kendinden sonraki bütün Müslüman nesilleri ve medeniyete sahip insanlık kitlesini davet ettiği şey yıkış planlarına karşı tedbirli ve temkinli olmaktı. Taarruz eden, savaşı ilk açan, yıkan, tahrip eden biri olmaksızın daima tedbirli ve temkinli olarak barbarlar ve vahşiler karşısında şuurlaşmaya davet ediyordu. Her ne kadar Müslüman'a hitap ediyorsa da medeniyeti tercih eden bütün insanlık kitlesini buna çağırıyordu.

KAVRAMSAL HASSASİYET, SORUNLAR VE ÇIKIŞ YOLU

Herkesin “Türk milleti”, “Kürt milleti”, “Acem milleti” dediği dönemlerde, bazılarının “ümme” kavramını salt insana hasrederek kullandığı yıllarda Sezai Karakoç, milleti İslâm milleti şeklinde kullanmıştır. Biliyorsunuz ümme bir anaya nispet edilmek demektir. Bir anaya nispet edilmek bakımından bütün hayvanların soyu da bir anaya nispet edilir ve onların da bir ümmeti olduğu bilinir. Dolayısıyla ümme çok daha geniş bir kavramken millet yeryüzünde Hz. İbrahim'le başlatılmış olan “İslâm milleti” ve “küfür milleti” diye iki milletin varlığını sergiler. Bunu edebiyatımızda çok boyutlu biçimde ilk defa Karakoç'un öncüsü saydığım Mehmet Âkif kullanmıştır:

“Hani, milliyetin İslâm idi... Kavmiyet ne!
Sarılp sınıksı dursaydın ya milliyetine.
“Arnavut” ne demek? Var mı şeraitte yeri?
Küfr olur, başka değil, kavmini sürmek ileri,”

Sezai Karakoç, İslâm milleti demekle kendinden önce Anadolu hinterlandına veya Türk çerçevesiyle sıkıştırılmış bulunan İslâm'ı bütün İslâm iklimleriyle buluşturma çabasındaydı.

Onun için de verdiği örnek çok harikadır: “Hz. Yusuf'un yollarının ucu devlete çıkar.” Bilindiği gibi Hz. Yusuf nihayet kuyudan çıkınca maliye bakanı olur. Hz. İbrahim'inse millete çıkar ki onun milleti Kur'ân-ı Kerim'de “*Hanif olan İbrahim'in milletine uy!*” denilerek son Allah elçisine ve onun izinden gidenlere örnek gösterilmiştir. Çünkü Hz. İbrahim'le birlikte yeryüzünde toplumsal bir ayırım başlamıştır. Bunun iki blok olacağı kesindir: Biri biz, buna medeniyet taraftarları, diğeri ise onlar, vahşet ve barbarlık tarafları diyelim. Dolayısıyla Karakoç bu anlamda hinterlandı öyle geniş tutmuştur ki fitratı temiz, vicdanı kapalı olmayan insaflı herkesi de içine alabilecek şekilde medeniyet telakkisini Hz. Yusuf'tan, Hz. İbrahim'den başlatarak yeni bir perspektif ortaya koymuştur. “Benim bahçem senin ruhunun öz bahçesi insan” ve “Zaman topraktır orada” diyordu.

Çitini Yasin Suresi çevirmiştir, sure bir surdur, kapısı da Fatiha, Fatiha bir açıştır, bir başlangıçtır. Gerçekten bir fetihtir Fatiha, bu sure olmadan namaz olmaz Müslüman için, dolayısıyla bütün Müslümanlar bütün rekâtlarda Fatiha'yı, o açışı, başlangıcı, diğeri bir deyişle uyanış ve dirilişi yaşarlar, ama ne yazık ki topluma eğildiği zaman o kadar ümitli değildir. Ümitsiz değildir, fakat toplumun durumu onu kenara, köşeye sıkıştırmış durumdadır. Der ki “Toplum alıştığundan kolay kolay ayrılmak istemez.” Gerçekten öyledir, toplumlar bir şeye alışmışlarsa, her değişiklikten isterse o değişiklik kendisi için bir kurtuluş olsun kaçarlar genelde. Çünkü değişimde çekilecek çileyi göze alamaz insanlar, değişim bir sancı gerektirir. Bunun sancısını, toplumun, Müslümanların sancısını kalbinde duymuş birisiydi Sezai Karakoç. Ra'd Suresi'nin “*Bir kavim kendinde olanı değiştirmedikçe Allah onu değiştirmes.*” prensibini çok iyi bildiği için toplumun doğrudan doğruya kendisini değiştirmesi gerektiğini ısrarla söylüyordu.

Sinik, silik, korkak ve sömürülmeye müsait olma vasfını taşıyan insanlardan gına gelmişti İslâm coğrafyasında. Malik Bin Nebi'nin eserlerini Fransızcadan okuyan Sezai Karakoç onun bu tespitini sıklıkla dile getirirdi. Cezayirli Malik Bin Nebi'nin metinlerinden tercümelere de yer vermişti dergisinde. Kendisi "İslâm dünyası giyinmiş bulunduğu sömürülebilirlik vasfını üzerinden atmadan asla kurtuluşa eremez." diyordu. Başka bir ifadeyle değişim ve dönüşümün bizden, doğrudan doğruya bizim irademizle başlaması lazım geldiğini biliyordu.

İNCE DİKKATLER VE ESASA DAVET

Sezai Karakoç'un "Ağaçlar ve Mezar Taşları" başlıklı yazısı meşhurdur. O metin Türkiye üzerine güzel bir benzetmeyle sürer. "Ölülerin başına dikilen mezar taşları gibidir putlar, onlar gibi bir ölüye işaret ederler. Puta kul olmak esaretir." der. Devamında çok enteresan bir şiiriyle bağlayayım bunu: "Ağaç yutmuş kabrin taşını, yazısını" diye bir mısraı vardır. Ağaç yutmuş kabrin taşını, yazısını; bu Sultanahmet'ten Çemberlitaş'a doğru giderken tam Çemberlitaş'ı geçer geçmez sağdaki caminin haziresinde birkaç mezarla alakalıdır. Onun yoldan ayrılan beton barikatlarının arasındaki delikler göze çarpar. O deliklerden baktığınızda bir mezar görürsünüz. Mezarın başına bir servi ağacı dikilmiştir. Servi ağacı o kadar yaşlanmış, o kadar yaşlanmıştır ki yarılmıştır. Yarılınca da başına dikildiği mezarın taşını kucaklamıştır. Taşın kime ait olduğu artık okunmamaktadır, sadece üzerinde "Ya Gaffar" yazısı okunmaktadır. Sezai Karakoç durup ince şeyleri anlamaya bizi davet ederken kendisi de durup ince şeyleri anlamış birisiydi. Bizi buna çağırıyordu.

Şimdi diriliş derken öldükten sonraki dirilişi ise hiçbir zaman unutmamıştır. "Kıyamet kâinatın kalp sektesidir." diyordu. Başka bir ifadeyle "kâinat bir gün kalp sektesi geçirecek ve bir gün göçüp gideceğiz. O hâlde hangi medeniyeti ne zaman sahiplenirsen mutlaka ölümden sonra diriliş, öldükten sonraki hayatı hesap etmek zorundasın." derdi. Halkımız iki duyguyu, fetih veya bozgunu yaşadı. Hakikaten dönüp baktığımız zaman bizim toplumumuz fetih veya bozgunu sürekli yaşayagelmiştir. Şu anda muhtemelen bozgun yaşıyoruz ve Sezai Karakoç bize

bu bozgunun nasıl kurtulacağımızı göstermek için işaret taşları dikti. Şöyle dedi mesela:

"Kim ki Tanrı'ya dayanmamakta, dayanmakta kendine
Yakarız kendisini de, kentini de
Kim ki ortak olmuş yoksulun yarı ekmeğine
Kim ki Tanrı kullarına bakarsa yukarıdan
Kim ki sesini yükseltmek ister Tanrı sesinden
Yakarız onu da, kentini de"

Ardından devam eder. Dolayısıyla bizi Mehmet Âkif'ten sonra Kur'an'a çağırın ikinci şair Sezai Karakoç'tur. Çok az sayıda kimse bu yönüne bakmıştır onun. Cumhurbaşkanı'nın bile güzel sesiyle okuduğu "Sürgün Ülkeden Başkentler Başkentine" adlı bu muhteşem şiiri hep bir naat olarak değerlendirildi. Bu bir naat değil, bu bir tevhit. Karakoç'un esprisinde hem medeniyetin tekliği hem milletin iki olduğu -İslâm milleti ve küfür milleti- hem de tevhit ve Kur'an yoğunluklu bir biçimde vardır. Ne diyordu?

"Ey yeşil sarıklı ulu hocalar, bunu bana öğretmediniz
Bu kesik dansa karşı bana bir şey söylemediniz
Kadının üstün olduğu, ama mutlu olamadığı
Günlere erdim, bunu bana söylemediniz
Hükümdarın hükümdarlığı için halka yalvardığı
Ama yine de eşsiz zulümler işlediği günlere erdim
Bunu bana öğretmediniz
Sonra her evde kutsal kitaplar asılıydı
Okuyan kimseyi göremedim
Okusa da anlayanı göremedim"

Başka ne desindi, Kur'an'a davet etmek için Sezai Karakoç'a başka ne tür bir görev düşüyordu acaba? Yukarıdaki şiirden de anlaşılacağı üzere en geniş anlamıyla ilim ehlinin davet etmesi lazım gelen esasa Karakoç çağırılmıştı. *Hızır*la *Kırk Saat* kitabını ele alanlar içindeki birtakım menkıbelere takılır kalırlar. Menkıbeler, masallar, efsaneler toplumlar tarafından üretilmiştir. Menkıbe, masal ve efsane olarak kalırsa bir edebî değeri vardır, ama bunlar imana ve inanca dönüşürse tehlikelidir. O takdirde fark edilecektir ki, onun şiiri kültürümüzün geleneksel yapısıyla bütünleşerek yeni bir form kazanmış hâlidir. Eski ve yeni arasındaki organik bağlantı ve uyum, onun eserlerinde üst bir dilde yeniden kendini ifade imkânı bulmuştur. Karakoç evet, şiir coğrafyasını, simge ve imgeler düzeyinde

diri tutan menkıbelerden, masallardan, efsanelerden istifade etti, ama *Hızır ile Kırk Saat*'le ve *Taha'nın Kitabı*'yla medeniyeti sahiplenen tüm kesimleri Kur'an'a davet etti. "Dört melek ve Kur'an'la dirildi Taha" der mesela. Yahut şunları yazar: "Her ayet bir ülkeye bedel bir erdir. Her sure cihana bedeldir. Kur'an'sa arşın manifestosu, reddin reddi protestosu." Bakınız, reddin reddi protestosu diyor.

"KUR'ÂN'DIR DIRİLTİCİ OLAN, YOL GÖSTEREN"

Merhum Seyyid Kutub'un *Yoldaki İşaretler* kitabını okuduğumda daha üniversiteye başlamamıştım. Kutub "La İlahe İllallahın Manası" diye bir makale yazmıştı ve bana soruyordu okuyucu olarak: "La ilahe derken sen neyi inkâr ediyorsun, neyi reddediyorsun?" Ben düşündüm, hiçbir şeyi reddetmiyorum. Ezberlemiştim La ilahe illallahı yahut kelime-i tevhidi. Sezai Karakoç bu şiirinde "Kur'an'sa arşın manifestosu, reddin reddi protestosu" diyerek kelime-i tevhidin o ilk bloğunu, yani "la ilahe"yi hatırlatır. Şimdi soruyor insanlığa: "Ancak Allah vardır diyorsun, ancak Allah birdir diyorsun. Peki, ilah yoktur derken neyi inkâr ediyorsun?" O sebeple bunu sahiplenen insanların neyi inkâr ettiğine dair de dönüp bakması lazım gelir. Karakoç buna işaret ederek yukarıda da zikrettiğimiz üzere şöyle diyordu: "İslâm ülkeleri Batı romantizmi döneminden çıkmak üzere." Böyle bir şey yavaş yavaş başladı gibi, Sezai Karakoç'un varlığı zaten bunu gösteriyor bize, Batı romantizmi döneminden Müslümanlar yavaş yavaş çıkıyorlar ve şimdi yeni bir döneme giriyoruz. O da Batı kritiği dönemidir. Bu Batı kritik dönemini çok sağlıklı yaparsak Allah'ın izniyle Karakoç'un şu uyarısından uzaklaşırız. "Müslümanlar Kur'an'dan uzaklaştı uzaklaşalı gün yüzü görmediler". Sanatında düşüncesini, fikrî yazılarında da şairliğini duyarlıklı bakış açısını birleştiren Karakoç'un *Çağ ve İlham* serisinin ikincisinde yazdığı gibi "İslam ruhunun yeniden insanlığa dönüşü sürekli bir dönüştür demektir. O ruh olmadan edebiyat, o ruh olmadan düşünce, o ruh olmadan eylem kısa bir süre kısırlaşmaya ve kurumaya başlar."

O hâlde bağlayacak olursak, Sezai Karakoç'un medeniyet perspektifi ve tasavvuru Kur'an mer-

kezliydi. Kur'an merkezliydi, ama medeniyete "İslâm medeniyeti" demeye gerek yoktu. Çünkü zaten medeniyet Hz. Âdem'le birlikte son Allah elçisine kadar onlar tarafından yeryüzüne gönderilmiş bütün etik, estetik, hayırlı, güzel işlerin biriktiği bir havuzdur. Bunu sadece Müslümanlar doldurmazlar, Müslüman olmayanların da fitratları bozulmamış, vicdanları yerindeyse bu havuzu doldurma imkân ve ihtimalleri vardır. Son olarak şunu hatırlatayım, diyor ki Karakoç: "Hayatı yaşayanlar dünyaya tapanlar değil, dünyayı ayaklar altında çiğneyenlerdir."

Aliya İzzetbegoviç, sanki Sezai Karakoç'un şiirini okumuşçasına bir hususu ifade etmiştir: "Ne yazık ki bütün insanlık kitlesini ruhen ve manen diriltmek üzere indirilmiş olan Kur'an-ı Kerim bugün ölmek üzere olan insanın başında rahat ölsün diye okunmaktadır." Karakoç'un da diriliş tasavvuru bu anlamda bütün insanlık kitlesini hedefler. Nitekim "Kur'an şifadır" ayeti kerimesini tefsir ederken şunları yazar:

"Kur'an'dır diriltici olan, yol gösteren
Kaybolan vakti uyandıran
Korkulacak olandan korkutan
Umut veren, muştı taşıyan
Karanlık olana ışık saçan
Işıtan, aydınlatan
Baş ve önder Kur'an'dır"

Dolayısıyla insanlık Kur'an'la dirilecektir. Kur'an'ın şifa olması, onun bir müminin bir toplumun hayatına tatbikatı sonrasında o toplumda cahiliyet ortadan kalkar, o topluma güzel ahlak gelir, o toplum medenileşir, Kur'an'ı yaşayan insan medeni insandır. Kur'an'ın ahkâmını tatbik eden bir toplum medeni toplumdur. Bu öyle bir diriliştir ki yeryüzünde sadece onlar yaşamaktadır. Az evvel belirttim "Hayatı yaşayanlar dünyaya tapanlar değil, hayatı yaşayanlar dünyayı ayaklar altında çiğneyenlerdir". Dolayısıyla dünyayı ayaklar altında çiğneyenler diri insanlardır. Ölüler yapamaz bunu, Kur'an-ı Kerim'i ölümlere okunan bir kitap olmaktan çıkarıp, hayatımıza kattığımızda şifa bulacağız ve böylece dirileceğiz.